

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Expositio officii missae sacrique canonis

[Reutlingen], 1. Sept. 1483

Tractatus tercius libri primi. De ministro sacramento eucaristie

[urn:nbn:de:bsz:31-319967](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-319967)

Tractatus tertius
libri primi. De mi-
nistro sacramenti
eucaristie.

Uia in p[re]ce-
denti tracta-
tu visum est
de sacramen-
to eucaristie i
generali. v[er]o
delicet d[omi]ni
dignitate. ne-
cessitate. et sic
de alijs. Ido

iam q[ua]ntum ad tractatū tertium / aliqua
sunt dicenda de huius sacramenti mini-
stro i officio missæ vsu quotidiano ip[s]i
sumente et tractante. Et habebit ille
tractatus octo capitula que sequuntur
De quibusdam condictionibus requisi-
tis ad debitum ministrū huius sacramē-
ti. caplin primū.

De diversis nominib[us] sacerdotū in ca-
none biblie expressis capitulū secundū.
De eorum dignitate et excellentia. ca-
pitulum tertium.

De ip[s]oꝝ honestate et clericali decen-
tia. capitulum quartū.

De ip[s]oꝝ castitate capitulū quintum.

De clericali corona. capitulū sextum.

Quomodo sacerdotes ad missam se de-
beant preparare caplin septimū.

De indigne conficientibus et sumentib[us]
bus corpus xpi capitulū octauū.

Capitulum primū. De requi-
sitis ad debitum ministrū hu-
ius sacramenti.

Quantum ad primū capitulū
est sciendū q[uo]d ad debitum et
legitimum ministrū hui[us] sacra-
menti sex condictiones requirunt[ur] qua-
rum si vna defuerit in aliqua persona
talis nō erit debitus minister. nec op[er]is
sui alicuius erit momenti vel valoris.

Prima conditio requisita ad debi-
tum ministrū huius sacramenti est. q[uo]d
debet esse homo quia nec angelus bo-
nus nec malus hoc sacramentum confi-
cere potest. Patet sic quia ministri hu-
ius sacramenti debent esse conformes
xpo qui in forma hominis confecit. et
hominibus dixit. Hoc facite in meā cō-
memoratiōem. tales autē non sunt an-
geli. igitur r[ati]o. Secunda conditio
q[uo]d debet esse masculus. quia mulier nul-
lo modo est characteris susceptiva q[ua]ntū
cumq[ue] etiam sancta. Unde non beate
virgini sed apostolis dictum est. Hoc
quocienscūq[ue] feceritis r[ati]o. Sicut ergo
xpc fuit homo masculus. sic minister q[ui]
libet esse debet. Quia autem mulier non
potest recipere characterem alicuius or-
dinis clericalis / ostendit beatus Am-
brosius sup illud apl[ostoli]. i. ad Thimo. ij. di-
cens. similiter mulieres pudice r[ati]o. Mu-
lieres characterem non recipiunt impe-
diente sexu. ex constitutiōe. nec possunt
predicare. Glosa. publice. Etiam abba-
tissa / nec excommunicare. nec benedi-
cere. aut absoluer[e]. aut penitentiam da-
re. nec aliq[uo]d officium exercere potest.
q[ua]ntumcūq[ue] docta sit vel religiosa. dis-
xij. ca. Mulier. Sed dubium oc-
currit circa hoc de hermesoditis. an
possunt ordinari. Ido q[uo]d respondet
Si magis vergeant ad sexum virilem
q[uam] ad sexum femineū tunc p[oss]unt recipere

Characterē si autē econuerso tūc nō pnt
 Sed tñ in vtroq; sexu nō debent ordi
 nari propter difformitatē ⁊ monstuo
 sitatem Si vero equaliter i eo inuale
 sceret sexus femineus et virilis. cara
 cterem recipere nō potest s̄m wilb. qz
 non pōt dici aliquis sed bene aliqua
 Tercio requiritur qz sit sacerdos rite
 ordinatus s̄m clauēs eccie quas xp̄s
 concessit aplis et eorum successoribus
 ē. de sum. tri. ca. Firmiter credimus.
 Unde nō pōt dyaconus seu subdyaco
 nus q̄ntumcūq; sanctus hui⁹ sacra
 menti ydoneus esse minister eo qz solis sa
 cerdotib⁹ potestas cōficiendi hoc sa
 cramentū est cōcessa. vt patet in locis
 pallegatis. Quarto requirit̄ intentio
 sacerdotis q̄ntumcūq; ēm esset homo
 masculus et sacerdos et proferret ver
 ba debita sup̄ debitam materiā si non
 haberet intentionem facere illud qd̄ ec
 clesia facit nihil esset. Unde i collatiōe
 sacramentoz requirit̄ intentio Racio
 qz ad actiōem que procedit ex libero
 arbitrio requiritur intentio agentis
 sed et ministratio sacramentoz est actio
 procedēs ex libero arbitrio ministri er
 go ad eā requirit̄ intentio ministri Qua
 lis autē debeat esse an actualis vel habi
 tualis loquendo de actuali qua homo
 intendit aliquid facere continue et sp̄
 dicendū qz talis non requirit̄ sed suffi
 cit habere talē in principio ⁊ hoc optz
 qz postea totum pficiat ex vi illius intē
 tionis quā habet in principio. Uix ēm
 est possibile quin in opere q̄ntumcūq;
 modico interrumpat̄ intentio actualis
 Et ergo talis non semp̄ requiritur sed
 sufficit in p̄ncipio actus vt̄ premissum
 est. Loquedo autē de intentione habitua
 li. s̄z qz cōtraria vel opposita intentio
 nō internemat. tūc dico qz talis p̄ totū

requirit̄ Quinta dicitio est qz sit loquēs
 Ratio qz nullum sacramentū pōt esse
 sine forma In hoc autē sacramento ver
 ba prolata a xp̄o sunt forma hui⁹ sacra
 menti. vnde de necessitate oportet qz
 verba proferant̄. alias q̄ntumcūq; ha
 beret characterē ⁊ intentionem nisi v̄ba
 p̄ferant̄ nihil esset Sicut ergo sine pa
 ne et vino que sunt materia hui⁹ sacra
 menti non potest confici. sic etiam sine
 verbis prolatiis que sunt forma huius
 sacramenti non conficiat̄ sacramentum
 Ex quo sequitur qz p̄s biter mutus non
 potest conficere hoc sacramentū. Ses
 xta conditio est qz habeat ratioem. qz
 si esset amens vel dormiens aut freneti
 cus ⁊ si haberet materiā ⁊ p̄ferret ver
 ba tñ qz non vteretur rōe nec haberet
 intentionem faciendi qd̄ eccia facit nihil
 fieret. Illie sunt conditiōes que impedi
 unt ex p̄cepto eccie et non simpliciter
 quia non obstantib⁹ his adhuc potest
 confici hoc sacramentū licet non rite
 et conuenienter. Prima est qz sacer
 dos sit ieiunus et hoc eccia statuit pro
 pter reuerentiā sacramenti. vt patz de
 conse. dil. ij. ca. Placuit. et ca. sacra
 mentum. Secda conditio qz sit mundus men
 te et sine peccato mortali. De qua di
 ctum est prius. Tercia qz non sit corpo
 re viciatus. sed integer in membris nā
 viciati in corpe prohibent̄ promoueri
 propter difformitatem ex qua timef
 periculum. Quarta conditio est quo
 ad tempus determinatū quo missa est
 celebranda. Debet autem dici in die
 et non in nocte regulariter loquendo.
 quia sacramentū hoc ad temp⁹ gratie
 pertinet quod per diem significatur ⁊
 tribus horis dici est instituta solennis
 missa celebratio: s̄z hora terciarū in die
 b⁹ festiuis vt̄ patz de ple. dil. i. c. Nocte.

In diebus p̄festis hora sexta Et in die
bus ieiuniorum hora nona. de p̄se. dis. i. c.
solent plures. Et ratio est q̄ in missa re
colitur mors xp̄i. q̄ hora tertia crucifi
sus est linguis iudeorū. sed hora sexta
manibus gentiliū. et hora nona exp̄i
rauit in cruce. Priuate aut̄ misse/ dici
possunt a mane vsq̄ ad tertiā. vel
ad horam nonā. vt patet de p̄se. dis. i. c.
Necessē. Quinta conditio q̄ non sit
p̄uatus scismaticus. degradatus. sus
spensus. vel excommunicatus. de quib̄
dicit̄ postea magis in speciali.

Capitulum secundum De diuersis no
minibus ministrorum huius sacra
menti in canone biblie expressis.

In sacra scriptura ministri cō
secrationis sacramenti eucaris
tice quicquid nominantur clerici
quicquid p̄biteri. quicquid sacerdotes. et aliqui
reges. Primo nominant̄ clerici. Unde
sciendū s̄m ysidorū. vij. ethimo. et habe
tur dis. xxi. ca. Clericus. Clerici genera
liter nominant̄ om̄s qui in ecc̄ia deser
uiunt et ad hoc ordinant̄. et dicuntur
clerici. a clerōs grece q̄d est sors latine
q̄ primū ordinatū ab apostolis sorte
legimus electum sc̄z beatū mathiam. q̄
sorte electus annumerat̄ est inter vno
decim ap̄los. sicut d̄r̄ Actū. i. ca. Pro
pterea dicti sunt clerici q̄ de sorte d̄ni
sunt. vel q̄ domini partē habent id est
decimas et primicias que dicunt̄ pars
dei. vt dicit̄ glo. ibidem. Secūdo noiant̄
p̄biteri. p̄biter em̄ grece latine senior
interpretatur. nam nō pro etate nec de
crepita senectute: sed p̄pter honorem
et dignitatē quē acceperūt p̄biteri no
minant̄. Quidam ergo p̄biteri q̄si
seniores p̄pter tria. Primo p̄pter mor

honestatem qua debēt sup̄ alios eluce
re sicut em̄ senes vt plurimū vigēt mo
rum honestate. sic et p̄biteri morū ho
nestatē et maturitatē habere debent.
vt homines ex moribus eorū exemplū
sumant virtutū vt infra dicit̄. Secūdo
ideo dicunt̄ p̄biteri q̄si seniores p̄pter
sapientie veritatem qua alios d̄nt edo
cere q̄ in senibus est scientia. et in mul
to tempore prudentia. vt habet̄ in li.
Prover. Debet ergo habere scientiā
eorū que ad suū officiū spectant com
petentem. vt per doctrinas d̄no popu
lum faciat acceptum. ne eis dominus
improperatē loquat̄ per p̄phetam di
cens. Quia tu repulisti scientiā repellā
et ego te ne sacerdotio fungaris. Item
dicunt̄ p̄biteri quasi seniores p̄pter tē
ptatiōem et passionū immunitatem q̄
sicut senes minus vexant̄ a passionib̄
et temptatiōibus carnis q̄ iuuenes ita
et p̄biteri non debent esse passionum
secutores sed in vita penitus immacu
lati. Nam senectus venerabilis est. nō
diuturna neq̄ annorū numero compu
tata. Lani em̄ sunt sensus hoīs. et as se
nectutis. vita immaculata. Sapie. iiii.
Tercio noiant̄ sacerdotes et hoc mul
tiplici de causa. Primo dicunt̄ ideo sa
cerdotes quasi sacra recipientes. reci
piunt em̄ sp̄m̄ sanctū per manus ep̄i
impositiōem. ratiōe cuius omnia dicit̄
tur sacra et sancta cum eis dicit̄. Acci
pite sp̄m̄ sanctum. quorū remisistis
peccata remittunt̄ eis. Secūdo ideo q̄si
sacra cōficiētes. In eorū nāq̄ vinctiō
ne d̄r̄ p̄ ep̄m̄ Consecrent̄ quelumus do
mine manus iste et benedicant̄. vt q̄
cumq̄ benedixerint et consecrauerint/
benedicta sint et consecrata: Confici
unt preterea corpus et sanguinem ie
su christi que maxime sunt vera sacra.

referū
m

Sicut enim rex dicitur a regendo. ita sacerdos a sanctificando dicitur est. Consecratur enim et sanctificatur dicitur. xxj. c. Clericus. Tertio dicuntur sacerdotes quasi sacerdotes dantes. solis enim sacerdotibus data est potestas sacramentorum ministrandi sub quo modo etiam comprehenditur iste modus quo sacerdotes quasi sacerdotes docent interpretantur in officio enim predicandi dant doctrinas per verborum sacrorum seminationem. Item quarto dicuntur sacerdotes quasi sacerdotes dicentes quia habent dicere missam et horas canonicas et non solum ipsi sed et omnes beneficiati. quia sunt doctores a laycis dati sunt redditus clericis ut ipsi in officio eorum vices laycorum suppleant. Et ideo beneficiati tenentur ad horas et non solum ex statuto ecclesie sed etiam ex obligatione iusticie. Et quia ordines sacri nulli dantur nisi beneficiato vel ei qui ad suum patrimonium loco ecclesiasticorum reddituum voluerit ordinari. et de prebendis. ca. episcopus. et ca. cum servus. Ideo quilibet habens ordinem sacrum tenetur ad horas canonicas etiam si beneficium non habeat quia ex quo recipit ordines et potestatem spirituales tenetur etiam in spirituali domino ministrare et hoc facit dicendo horas. nisi tunc habuerit legitimum impedimentum puta propter defectum visus vel infirmitatis vel quia carent libro ratione paupertatis tunc recopensat per psalmos penitentiales vel per orationem dominicam. Si vero nullum impedimentum habuerit peccat mortaliter horas canonicas non dicendo. Unde est de celestibus missarum. dicitur districte precipimus in virtute sancte obedientie ut divinum officium nocturnum propter et diurnum quod tunc eis deus dederit studiose celebrent propter et devoto preceptum aut obligat ad mortale. Nec tenetur quis singulis diei horas dicere singulas horas immo sacerdoti

permittitur. ut de mane dicat omnes horas usque ad vesperam inclusive. patet est de celestibus missarum ca. presbiter. Ex causa enim rationabili frequenter licet anticipare vel potius supplere quia ante tempus orare est prudentia. in tempore orare est obedientia post tempus vero est negligentia. Sunt autem septem hore deputate pro horis canonicis et non plures. Primo propter scripturam dicentem Septies in die laudem dixi tibi. Secundo propter recognitionem similitudinis gratie spiritus sancti per quam educti sumus de servitute dyaboli. Tertio propter septem etates scilicet infantiam. pueritiam. adolescentiam. iuventutem. senectutem. senium. et decrepitudinem. Per matutinas et laudes representant infantiam. per primam pueritiam. per tertiam adolescentiam. per sextam iuventutem. per nonam senectutem. per vesperam senium. per completorium finem nostre vite. In his omnibus creatorem nostrum laudare debemus. quia autem in tempore infantie homo possit laudare deum beatus nicolaus nobis cedit in exemplum. qui quartis et sextis feriis semel fugebat verbera matris. De alijs autem scriptis notum est. Unde psalmista Benedicam dominum in omni tempore. psalmo. xxxij. Matutinas dicimus propter illud psalmi. De die nocte surgebam ad confitendum tibi. Ecclesia enim instituit matutinas dici in nocte ad domandum carnis illecebras. psallendo et orando. quia ecclesia. xxxij. Vigilia honestatis tepescit carnis illecebras. Laudes autem dicimus ad temptationes dyaboli repellendas. Unde ysai. xxxvj. dicitur. Exproscimini et laudate quod habitatis in pulvere. Illae autem hore ad orandum sunt deputate propter quosdam privilegia quibus decorantur. Prima enim hora christus a iudeis pylato est traditus: et a morte resurgens

d ij.

Infans. i. nō
pueritia fuit
durat ab iq

adolescētia m
hinc q̄ est m
triginta ann

Inventio iugem
nō amplius ce

Senectus alte
ē sexta etas
ultima 76

H

hora p̄tia marie magdalenē apparuit.
 In sup̄ hora prima visus ē in litore ma-
 ris septem discipulis piscantib⁹ dicens
 pueri nūquid pulmentarium habetis:
 Joh. xx. Hora tertia xpc crucifixus ē
 linguis iudoz et flagellatus et eadem
 hora sp̄m sanctū misit apostolis in lin-
 guis igneis Actū. ij. Hora sept̄a pro
 nobis in ligno crucis est affixus et in
 die ascensiois eadem hora cū discipu-
 lis discubuit. Non̄a hora exclamās emi-
 sit sp̄m et lanceat⁹ de eius latere duo
 sacramēta salutis nostre scz aquam ba-
 ptismi et sanguinem redemptiois no-
 bis eduxit. In vespera de cruce depo-
 situs est. et eadem hora cum discipulis
 suis cenauit in die cene. et sacramentū
 corporis sui et sanguinis illis tradidit et
 tradendo instituit. Eadem etiam hora
 ip̄o die resurrectionis duobus discipulis
 euntibus in emaus apparuit. et in fracti-
 one panis cognitus fuit. Lu. xxiij. In
 completorio vero sepultus fuit p̄pter
 hec igit̄ priuilegia hec hore specialiter
 sunt deputate. Quarto vocant̄ reges
 et hoc p̄pter tria. Primo p̄pter corone
 dignitatem qz sicut corona dec⁹ regū
 le significat. sic et deo seruire regnare
 est. nam sicut regibus corona imponit̄.
 sic ad modū corone sacerdotibus cri-
 nes tundunt. Secdo ideo p̄pter regem
 di potestatem. qz rex a regendo dicit̄.
 et s̄m ysidorū. ix. ethano. Regis nomen
 recte viuendo seruatur. male aut̄ viuē-
 do amittitur. Unde apud veteres ta-
 le erat. puerbium. Rex eris si recte fece-
 ris Sacerdos igit̄ qz se et alios regem
 re debet ideo rex dicit̄ ut vult mgr̄. i. iij.
 sniaz. a. l. xx. ca. iij. Tercio dicunt̄ re-
 ges p̄pter auctoritatem recipiendi tri-
 buta qz sicut regibus dant̄ tributa ob
 pacis procuratiōem et subditoz prote-

ctiōem. ita etiā decime et tributa dant̄
 sacerdotib⁹ i peccatoz populi remissio-
 nē. Cū dauid in psalmo. Et dedit illis
 regiōes gentium et labores populozū
 possederit vt custodiant iustificatiōes
 eius et legem eius exquirant. Cū pro-
 phetatum est de eis qz peccata comē-
 dunt. immo et maioribus regibus p̄nt
 assimilari/ eo qz ip̄i auctoritatē recipiē-
 di ab ip̄is tributa habēt. Unde de mel-
 chisedech/ qui p̄ omnia figurabat xpm̄.
 et sacerdotes noui testamēti ad hebre-
 v. ij. dicit̄. Hic est melchisedech rex. salem
 sacerdos dei summi. q̄ obuiauit abrae
 regressus a sede regum et benedixit ei
 cui et decimas oim̄ dimisit abraam.

Capitulū terciū De dignita-
 te et excellentia ministroz hui⁹
 sacramenti

Ignitas sacerdotalis tenet
 duo p̄cipue cōmendat̄ p̄tio
 a stat⁹ sublimitate Secdo ab
 officij ministratiōe Sublimitas status
 sacerdotalis ex tribus ostendit̄. scz ex
 diuina electiōe. ex sp̄uali p̄secratiōe. ex
 singulari et super excellenti dignitate v̄l
 potestate Hec oia innum̄. i. De. ij. ca.
 Ubi beatus petrus dignitatē sacerdo-
 talem exprimit his verbis ad ip̄os di-
 rigens sermonē Vos inquit estis gen⁹
 electū regale sacerdotiū gens sancta.
 populus adquisitiōis. vt virtutes eius
 annuncietis qui de ten.bris vos voca-
 uit in admirabile lumen. In quibus in-
 q̄ verbis dignitas sacerdotalis et ei⁹
 sublimitas/ primo ostenditur ex diui-
 na electione. Nam ip̄i sacerdotes dūt
 immediate vocari et eligi a dō vt nul-
 lus sibi assumat honorē nisi qui vocat̄
 a deo tanqz aaron. It̄. Hebr̄eos. v.

Et sic de quolibet clerico electo merito
dicit illud qd scribit Ecclesiasti. v. Ipse
elegit ex omni gente. offerre sacrificiū
deo. incensum et bonū odorem. Ipse ei
nō debet eligi ad spūalia beneficia nec
ad ea ordinari per parentū potentiam
vel p ipoz nobilitatem seu p symonia
cam prauitatem. immo sic volentibus
assumere ecclesiastica beneficia debet
dici illud qd petrus dixit symoni ma
go. Pecunia tua tecum sit in perditio
nem qz existimasti donum dei pecunia
possidere Actū. vij. ca. Secundo in
verbis pmissis status sacerdotalis et
sublimitas ostendit ex spūali consecra
tione. Nam sacerdotes inungunt quem
admodū et reges et ab epis consecran
tur. In quoz manuum inunctioe dicit
eis Consecrant que sumus dñe manus
iste et benedicant. vt quecumqz bene
dixerint et consecrauerint / benedicta
sint et cōsecrata Tercio in verbis pre
missis ostendit sublimitas status sacer
dotalis ex singulari et supercellēti po
testate vel dignitate. Cōficiunt nāqz cor
pus et sanguinem dñi nostri iesu christi
in quo maxima et singularis potestas
annotatur qz sacerdos cū sit homo et
creatura miro modo suū creatorē cre
at qñ officium misse pagit et celebrat.
Teste beato Bern. in psona sacerdotis
sic dicite Qui me creauit creare se mi
hi dedit Qui creauit me sine me creat
mediante me. Talis itaqz est potestas sa
cerdotalis q nulla potestas in celo et
in terra post deū sit ei compabilis cum
p verba sancta a sacerdote prolata co
opante spūsancto panis in corpus xpī
transubstantiat. et vno atqz eodē mo
mento deus qui p̄sident celo manibus
eoz continet in sacrificio: De quo idē
berñ. in libro de sacramēto altaris pul

bre loquit in hec verba. Credimus q
nō est post deum aliqua potestas / sicut
est potestas vestra o sacerdotes vobis
a deo concessa vt consecratus in sacer
dotem penit? idem offerat in altari qd
christus suis manib? fecit i cena pascha
li Et subdit. O venerāda sacerdotum
dignitas. intra quoz man? velut in
utero virginis marie dei fili? incarna
tur qd per vos pater fili? et spirit? san
ctus mirabiliter operatur. Super hoc
tam insigni vestro priuilegio stupet ce
lum. miratur terra. horret infernus. cō
tremiscit dyabolus. veref homo. am
ratur angelica creatura. qd vno atqz
eodem momento deus ipse q̄ p̄sident
celo manib? vris ē i sacrificio O vene
rabilū manū sanctitudo o felix exer
ciciū o vere mōdi gaudiū Ubi yma sum
mis coniunguntur cū xpc tractat xpm
sacerdos dei filiū cuius delicie sunt esse
cum filijs hominum hec. bern. Ex qui
bus colligere possumus admirandam
excellētiā sacerdotalis dignitatis.
pretulit enim deus eos regibus et mū
di principibus. et quantum ad officium
angelicis ordinibus lxxxvi. dist. ca. q̄s
dubitat de quo idem. bern. sic dicit. O.
quantā dignitatem deus cōtulit sacer
dotibus. quanta est prerogatiua sacer
dotalis ordinis. Pretulit enim eos omni
bus regibus et p̄cipib? terre pretulit
enim hunc ordinē sacerdotalem omni
bus hominibus Immo vt audatius lo
quar. Pretulit eum angelis. archan
gelis. thronis. dominationibus. et omni
bus angelicis ordinibus. Secundo di
xi principaliter. q in verbis premissis
sacerdotalis dignitas. commendatur
ex officij dignitate. et hoc tangitur
cum beatus petrus dicit vt vtutes ei?
annūciatis q̄ de tenebris vos vocauit
o iij.

Circa quod sciendum quod officium sacerdotum in tribus principaliter videtur consistere. Primo in dei virtutum annunciatione. Unde apostolo ad cor. iij. dicit. Sic vos existimet homo. ut ministros christi et dispensatores ministeriorum dei. Secundo consistit in peccatorum expulsiōe. Nam ipsi sacerdotes sacramenta ecclesie ministrando tenebras peccatorum expellunt. Tercio in diuine gratie infusione. Unde apostoli per manus impositionem dabant spiritum sanctum. ut habet in actibus eorum. Et apostolo ad gal. dicit. se spiritum sanctum eis tribuisse. quia ministerium habuit in quo dabatur eis spiritus sanctus a deo.

Laplin quartum De honestate et decentia huius sacramenti ministroz

Honestas clericalis in duobus consistit. Primo in hoc ut ornati sint interioribus virtutibus. ne tales sedentes in cathedra. iniuriam faciant cathedre. dis. xl. ca. multi. Sacerdos enim non ab intra ornatus virtutibus nec ab extra decoratur bonis moribus. sacerdos est solo nomine et non re. teste chrisostomo. sic dicente. Multi sacerdotes. et pauci sacerdotes. Multi nomine pauci vero ope. Videte ergo quomodo sedeat supra cathedram. quia cathedra non efficit sacerdotem sed sacerdos cathedram. Non locus sanctificat gentem. sed gens locum. Non omnis sacerdos sanctus sed omnis sanctus sacerdos. Qui ergo bene sedet super cathedram honorem facit cathedre. ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen adquiret non dignitatem. In iudicio enim sedes. si non benedixeris et recte

populum dei instruis. Si enim bene docueris et male vixeris tui solius condemnator es. Nam bene viuendo et bene docendo populum instruis quomodo viuere debeat. Bene autem docendo et male viuendo deum instruis quomodo te condemnare debeat. Nec ille. Et habet in cano. dispalle. Secundo honestas clericalis consistit in hoc. ut sint exterius ornati. et hoc in pluribus. Primo in incessu et ceteris gestibus corporis. ut sacerdotes non currant. sed moderato et equali gressu incedant. et ut sic maturitas corporis maturitatem iudicet mentis. Incompositio enim corporis ut ait augustinus. inequalitatem iudicat mentis. dis. xli. circa finem. Secundo in habitu ut non habeant vestimenta fractilata. ut ioculatores. nec varii coloris. seu vestes partitas per colores. nec vestes virides nec rubeas. non nimis longas. nec nimis breues. ut patet ex. de vi. et ho. cleri. ca. Clerici. Nec de lana nimis preciosa nisi tunc status exigat. nec etiam de nimis vili lana. quia ut ait beatus Hieronymus. Nec affectate sortides nec exquisite delitie laudem parant. dis. xli. circa principium. Unde beatus Augustinus in li. de doc. christiana sic ait. Quisquis rebus pretercuntibus strictius utitur quam habeant seniores eorum cum quibus uiuit aut intemperat. aut suspiciosus est. Quisquis vero sic utitur ut metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat aut aliquid significat aut flagiciosus est. In omnibus enim talibus non usus eorum sed libido culpanda est. dis. ca. ca. Quisquis. Tercio honestas clericalis consistit in corona. et in tonsura. quia comam et barbam debent deponere extra. de vi. et hone. cle. ca. Si quis. Coronam etiam debent habere decentem de qua dicitur infra ca. v. huius tractatus.

Quarto in cōuersatione Sacerdotes em debent oculos et alia membra sub freno castitatis et modestie cohercere vj. q. j. ca. ex merito. Et diligenter dñt puidere q̄ non laborent vicio incontinentie maxime ideo. q̄ ppter hoc viciū venit ira dei in filios diffidentie q̄ tenus in conspectu dei. puro corde et inundo corpe valeant ministrare. Si qui vero fuerint inuenti vicio incontinentie laborare prout magis vel mun⁹ peccauerint puniant⁹ vt quos diuinus timor a malo nō reuocat. temporalis autē pena cohibeat a peccato ex. e. ti. vt clericorū. De sacerdotibus em̄ incontinētibus loquitur beat⁹ Aug⁹ in hec v̄ba Si sacerdos fuerit vas incontinentie et libidinis iuxta filium virginis in altari statuit ydolum veneris et cū profert canonis verba os eius plenum est amaritudine. et dolo ⁊ quous orat cum labijs tamen in faciē expuit saluatoris Et cum p̄sumit corpus domini sumere in os suū pollutum leuius ei esset si proiceret ipm̄ in lutum Nec aug⁹. Cui aludit. b. Verū. in hec verba. Turpissimum est manus deo dicatas / et sacrochrismate dedicatas et cōsecratas p̄dendis ingerere. ⁊ post hoc corp⁹ dñi sanctissimū cum eisdem tangere Q̄ temerarium tāq̄ nephandum est pollutis manibus tangere filiū virginis. et immūdis labijs osculari. et ore sordido sumere. Que mens non rapitur ad excessum. Quis oculus nō erubescit Lūius auditus nō reueret. vbi mūdi p̄ciū proicit in sterquiliniū id est in os indigne sumentis Et alibi sic dicit. Clerice qualiter audes eisdem labijs osculari filium virgīs quib⁹ pauloante osculatus es labia meretricis. p̄fecto. osculo. cum iuda filium hoīs tradis : Nec ille

Quinto honestas exterior sacerdotalis apparet in sobrietate quā sacerdos in cibo et potu debet obseruare. sacerdotes em̄ maxime debent cauere ebrietatem q̄ ebrietas mentis inducit exilium et prouocat ad libidinē eo. ti. ca. crapula ventris. Namq̄ repletio ad luxuriam facile prouocat et omne opus bonum dissoluit. Vñ hiero⁹. venter ⁊ genitalia sibimetipsis sunt vicina. vt ex vicinitate membrorū confederatio intelligatur vicioꝝ. xliij. dis. circa principium Et alibi dicit idem Venter merestuans de facili spumat in libidinem. xxxv. dis. ca. j. et ca. venter. Item quia impedit sapientiā. Prouer. vi. Luxuriosa res est vinum et tumultuosa ebrietas qui his delectatur nō erit sapiens Nec autē duo scz munditia et sapiētia. maxime dei ministro sunt. necessaria ⁊ q̄ ambulans in via immaculata hic mihi ministrabit Et quia acceptus est rei minister intelligens. Pena autē eius q̄ ebrietati insidit est vt si amonitus non desistit si eps p̄biter vel dyaconus. deponatur. si vero subdyaconus vel inferioris ordinis communionē p̄uetur dis. xxxv. ca. Epus. Et hoc intelligitur de ebrietate prout ebrietas est quedā indispositio mentis et studiū ad se de facili inebriandū Similiter ⁊ intemperata cibi sacerdotes debēt euitare. q̄ vt ait Hiero. Supfluitas cibi diuersos generat morbos et mortiferos. Moderata vero resectio egritudines fugat sensuum acumen opatur. sospitatem et hylaritatem procurat De cōse. dis. v. ca. Q̄hil. Sexto honestas clericalis exterior debet esse ornata in societate. et hec societas in tribus consistit / Prūmo in hoc q̄ conformat se his cum quibus uiuunt salua honestate in hominibus

Secundo in hoc vt abstrahant se a consortio mulierum. quia honestas clericorum sepius a consortio earundem deprauatur. Et ideo est. de coha. cle. et mulierum. statuitur quod presbiteri non cohabitent mulieribus. neque illas quas canones concedunt apud se retineant. scilicet amicam matrem. sororem. vel glotem. si sint suspecte quia instigante dyabolo. etiam in illis id est occasione illarum scelus reperitur perpetratum. Unde augustinus. sicut Non omnes que cum sorore mea sunt. sorores mee sunt. lxxij. dist. ca. legitur Tercio in hoc vt non socient se malis et suspectis personis. quia sepe consortia malorum etiam bonos corrumpunt. Unde propheta. Cum sancto sanctus eris. psalmus. xvij. Septimo honestas exterior presbiterorum ornatur in depositioe armorum Clerici enim non debent arma deferre. nisi ex iusta causa. scilicet propter latrones ad terrorem possunt portare. sed non debent portare nisi extrema instet necessitas. Pena oppositum facientium est. vt si post trinam monitionem portare non desistant. priuilegium clericale amittunt. est. de sen. ex. ca. ex lris. eo. ti. Octauo in solatio honesto. non enim ad tabillos debent videri. nec homini ludis debent interesse. quia talis ludus in se turpis est. et sine peccato difficulter potest exerceri. est. eodem ti. ca. clerici. et in ca. de sanctis episcopis. interdiciamus. Cetera omnia que ob causam solacii fieri dicunt sacerdotes debent sub rationis iudicio coherere. Nono honestas clericorum exterior in locorum honestorum visitatione consistit. Non enim debent visitare loca suspecta prostibula. aut lupanaria. et tabernas. Tabernas tamen causa necessitatis in peregrinatione possunt intrare. vt patet e. ti. ca. clerici. circa principium. Nec etiam specta

culis mundanis scilicet choreis torneamentis. aut hastiludijs. et similibus debent interesse. Et generaliter omnibus que secularia imponere possent plebi aut subditis. et laicis cauere debent. et sic honeste/interius et ab extra bonis moribus refulgentes. digne cathedram sacerdotalem obseruabunt.

Laplin v. De castitate ministri
stroꝝ eucaristie sacramenti

De causis sacerdotibus
o indicta est castitas: Prima
quia non possunt deo placere si carnaliter viuunt. teste apostolo. ad Romanos. sic dicente. Qui in carne sunt deo placere non possunt. Et concordat Augustinus. lxxij. dist. ca. proposuisti. sic dicens. Qui enim intercessores pro populo ad deum parant. necesse est vt eius gratiam bene viuendo mereant. Nec is quem crimen deprauat proprium. intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. Quia secundum beatum Gregorium. cum is qui displicet ad intercedendum mittitur. irati animus ad deteriora prouocat. Opus enim carnis immundicia et luxuria. Item Basilus. v. Et ideo apostolus. i. ad Thimotheum. vi. precipit eum fornicationem fugere. Quia fornicationem fugere et gula seruire. aut impossibile est aut difficilimum. Unde deo placere non possunt. vt inquit polieratus. li. viij. Sacerdotes enim habent officium aduocati. vt orent. et coram deo allegant pro populo sibi commisso. et pro omnibus quorum elemosinas et oblationes accipiunt. x. q. i. Quia sacerdotes. Et secundum Gregorium Sacerdotis negocium est fundere orationem pro iustis ne cadant et pro peccatoribus vt resurgant. Et igitur exaudiuntur necessaria est ei castitas.

Secunda causa cū deus sit spūs ministri eius scz sacerdotes spūaliter debēt viuere et nō carnaliter. Juxta illd̄ ysa. xli. Vos sacerdotes vocabimini ministri di. Et. ad cor. iij. sic dicit Sic vos existimet homo. vt ministros xpi et dispē satores misterioꝝ dei. Et qz non solum religiosi. sed etiam seculares p̄ biteri sunt sub regula degentes. et ecclesiasticis ordinibus mancipati. ideo canonicis regulis teneantur astricti. xxiij. dist. ca. q̄. Et eadē dist. c. Dis ergo. ysid. dicit sic. Dis ergo lege patrū cauetur. vt a vulgari vita seclūsi. a mundi voluptatibus se abstineant. nō pompis nec spectaculis intersint. conuiuia publica vitent. et ita castimonia id est castitatē inuolati corporis perpetue studeant cōseruare. Et idcirco spūaliter viuere debent mente et corpore. diuino officio et sacrificio diligentius intendendo. i. q. i. Tercia causa qz sacerdotes sodales sunt angeloz et ergo debent habere puritatem angelicam. Est em̄ vetus auctoritas iam inde ab inicio constituta. qz in templo vite sue habitare p̄cepti sunt sacerdotes. vt seruiētes sacris oblatiōibus puri ab omni labe purgati sibi vendicēt diuina misteria. lx. dist. ca. p̄posuisti. Et non immerito. quia s̄m beatū Grego. ad mauriciū. vt habet xi. q. i. Ipi sacerdotes q̄qz in diuinis eloquijs angeli vocant. q̄qz dy Nam ad moysen de eo qui ad iuramentū ducendus erat. vt habet Exo. xxij. dicit applica eum ad deos id est ad sacerdotes Et iterū ibidem habet. Dis non retrahes. id est sacerdotibus Et malach. ij. d̄. Labia sacerdotis custodiūt sciam et legem de ore eius requiret qz angelus dñi exercitūū est id est nuncius fidelium Est em̄ sacerdos angelus i gra

ciaz actiōe. in consolatiōe. in cōtemplatiōe. et in am̄nistratiōe. immo dignior est angelis in auctozitate p̄ficiendi corpus et sanguinē dñi n̄ri iesu xpi qz hoc nulli angeloz ab inicio mūdi ē p̄cessum Unde Bern. P sacerdotes q̄ felices vos diximus. qz non est potestas p̄ter deū sicut p̄as v̄ra est Idem em̄ deus qui mirabilis ē in om̄ibus. ostendit miracula in sacerdotib⁹ et p̄ eos sua miracula opatur. qd̄ nullis ordinibus angeloz neqz potentib⁹ terze cōcessum ē Quarta causa qz sacerdotes intendūt generatiōi spūali que sancta est et mūda ideo abstinere debent a generatiōe carnali q̄ ē fetida et immūda. ne amor filioꝝ carnalium minuat amorē et affectum habendū ad filios spūales. In sacerdotibus em̄ eligenda ē fides cū vita qz si vita deest fides meritū non hēt. Jaco. ij. Quinta causa qz cum sacerdotes tractant sancta ideo sancti et puri esse debent saltem quo ad carnis mundiciam. iuxta illud Leuiti. lxx. Sancti estote qz ego sanctus sum dñs deus vester. qz s̄m s̄lugu. Melius ē spiritualia penitus obmittere q̄ indigne tractare Et hieronim⁹ in doctrinis in agone datis sic loquit̄ Qui vitā puerfam sacerdotis cognoscit et illū ante se celebrare facit sit eiusdem peccati conscius et pene princeps. Sexta causa qz cū alios mundat doctrina et p̄dicatiōe sua. mundi esse debet. iuxta illud ysaie. liij. Mundamini vos qui fertis vasa dñi Et idō iudas elegit sacerdotes sine macula voluptatē habētes in lege dei In cuius figura d̄. Leui. lxxij. Homo q̄ accesserit de stirpe v̄ra ad ea q̄ sanctificata sunt in quibus nō est immūdicia peribit corā dño. Septima causa qz nobilissimā habet sponsam. scz sapientiam.

De qua Sap. viij. dicit: Hanc amavi et quae
sui mihi sponsam assumere eam. et ama-
tor factus sum forme illius. Unde Christo
Deus dilectissimam sponsam scilicet ecciam
celo angelis. omni creature immo se ipso
cariorum cum omnibus suis doctoribus id est
sacramentis sacerdotibus commendavit.
Est autem sacerdotis officium docere po-
pulum. et bene vivere quod docendi officium
dei habet in populo. Paulo teste. i. ad
Thimo. iij. ubi dicit: Attende lectorem et ex-
hortationem. et doctrine. et semper in his per-
mane. Sciant ergo sacerdotes sacras
scripturas. et opus eorum in predicatione
et doctrina consistere. atque edificent cum
ctos tam fidei sciam quam operum disciplina dis-
xxxviii. ca. ignorantia. Ubi dicit: Debet enim
sacerdos docere credenda. sicut fidei
articulos. et facienda et servanda sicut
mandata dei. fugienda sicut peccata. timen-
da sicut mortem eternam. et appetenda si-
cut regnum dei et iustitiam eius. Octava
causa quod sacerdotes debent esse proprii ipsius
dei. ut habet in Exo. ubi dicit: Elegi vos
de cunctis tribubus israel ut essetis mei.
Et bernardus: Elegi et prelegi mihi sacerdotem
ad condignum mansionis habitaculum.
Unde et sacerdotes dicuntur pupilla oculi
domini. et ideo debent esse multum puri et casti:
quod si peccaverint gradus est eorum ruina.
teste beato Hieronymo. super Ezechiel. sic dicen-
te. Grandis dignitas sacerdotum sed gra-
diorum est ruina si peccaverint. Et subdit: Letamur
ad ascensum sed timeamus ad la-
psum. Nec enim solum pro delictis nostris
reddemus rationem sed etiam pro omnibus
peccatis eorum quorum utimur donis etc.

Capitulum sextum. De corona
clericorum

Corona clericalis est signum
characteris quod in aetate ordinari
et impeditur. ut dicit magister iulianus
sunt. Quod habet originem a veteri et no-
uo testamento. Nam nazarei ad munda-
tionem crines abradebant. Sicut in nouo
testamento legitur. quod gentiles beatus petrum
in antiochia / ad derisionem et pudorem
detonderunt per gyrum quod nunc clericis
cedit in honorem. Circa quam coronam tria
notantur. scilicet capitis abrasio. crinium de-
truncatio. et forme circulatio. Crines
enim sacerdotum ex parte superiorum raduntur ne
mens eorum temporalibus occupationibus a con-
templatione divinorum retardetur. sed reuela-
ta facie dei gloriam libere et expedite con-
templentur. Summitas enim capitis eminencia
est mentis. Denudatio capitis est re-
velatio mentis. Clericus enim secretorum
dei cognitor est. id est sacrarum scriptu-
rarum non debet esse ignarus. ut inquit
magister in. iij. dist. xxiiij. In parte autem infe-
riorum capitis crines sacerdotis tondun-
tur et detruuntur / usque ad revelationem
sensuum. scilicet oculorum et aurium ut vicia in
corde et opere pullulantia doceantur prece-
denda. ne ad audiendum et intelligendum
verbum dei impediantur mens. qua propter
datur in excelsis. Ex quo autem corona est fi-
gura rotunda que nullum angulum habet.
significat quod clerici non debent habere sor-
des. Nam ubi angulus ibi sordes. Et de-
bent habere veritatem in doctrina. quod veritas
non habet angulum ut dicit Hieronymus. Item
hec figura omnium figurarum est pulcherrima
Unde ad instar illius figure deus cele-
stes figuras fecit. Item per hoc significa-
tur quod clerici debent habere virtutum pulchri-
tudinem interius in mente et exterius in con-
versatione. In corona clericali et capi-
tis abrasio tria consequuntur. Primum est
mundicie servatio quod ex crinibus immundum

dicie i capite congregant. Per qd de signatur qd clerici immundicia et castitate se debent cōseruare. Sedm est cor poralis deformatio. p qd designat nō se ab extra/habito exquisito debet ornare sed honestate vite. Terciu est capitis enudatio. qd nullum mediū inter deum et clerū monstrat

Caplin vij Quō sacerdotes se ad missam debeant preparare:

Sacerdos celebratur missas primo se examinet. an sit in tantū corporaliter vigorosus. vt sciat officium inchoatū cōtinuare/ et tandem pficere. Quare sacerdotes habentes tremulas man⁹ vel morbum caducū vel aliam hmōi infirmitatē ad celebrandū nō sunt admittendi. vij. q. ij. Et hoc maxime est vob⁹ si morb⁹ vel infirmitas illa eis continue vel sepius adueniat sed si semel in anno possunt qdam admitti. Secdo corporaliter se muniunt et videāt ne corporaliter sint immūdi. qz fm sanctū thomā. Munditia conscientie mētis ad deum eleuatio. et mūditia corporalis ad, digne cōmunicantē requirunt. Quare ob reuerentiā sacramenti consultitur sacerdoti p illūsiōem nocturnalem polluto ne celebret vt dictum est in tractatu pcedenti. Similiter si quis haberet manus lutas non deberet cum eis corpus xpī tractare. Tercio si ieiuniū nature nō custodiuit. Pro quo sciendū q duplex est ieiuniū scz eccie et nature ieiuniū nature est cū nihil sumitur ab extra in os. qd voluntarie pmittit intrare stomachū. Dico notāter ab extra qz si salina deglutiret nō esset solutū ieiuniū nature. Et dico qd voluntarie pmittit intrare stomac

chūm qz si sacerdos abluēdo os aliquā guttulam aque pter intentiōem et voluntatē in ventrē mitteret ieiuniū nature nō frangeret. Ieiuniū vero eccie bene pmittit medicinam de mane sumere ante prandū in necessitate ppter re creatiōem. ita q ieiuniū eque bene nō soluitur p talem medicinā quo ad meritum. qz quis quo ad essentia bene soluitur. et tale ieiuniū nō sufficit ad missam celebrandā. Un patet error dicentium q post medicinā sumptā sacerdos licite possit celebrare. Sed dices: posito q sacerdos nō ieiunus celebret. an cōficiat. d^r q sic. licet grauitur peccet. De hac materia habet. vij. q. ca. Nihil. Ubi d^r q nullus post cibum potumqz q̄tuncūqz minime sumptū missas facere psumat. Quarto requirit q numer orationū psuetū et ad quē tenetur p soluat. Unde sicut mortaliter peccaret si ante diē celebraret/ pter qz in nocte natalis dñi. sic si celebraret ante qz matutinū diceret. et alias orōnes ad preparatiōem necessarias fm psuetudinem eccie mortaliter peccaret. Quinto requirit q ad minus a media nocte vsqz ad diē a cibo et potu abstineat si vult celebrare. vt sic cibus sit digestus. Et qz talis digestio maxie opat in somno ideo optet q si possit naturalē somnū p sex aut p septem horas compleat in nocte. vel saltem sex horis abstineat se a cibo et potu. si illucescēte die vult celebrare. Sexto requirit q p profundā contritiōem et cordis compunctiōem se aptet et preparat. De quo venerabilis Hugo sic dicit Triplex est sacrificij genus. Unū est dñici corpis aliud. contriti cordis. terciū mortificate carnis. Optet ergo pcedere sacrificij hūilitatis in mente et afflictionis in carne. vt

habeat deuotio i dominici corporis susce-
 ptioe et psecratioe Multum em valet
 hec salutaris hostia si fuerit cu cordis
 contritioe et lacrimaz effusioe prolata
 teste beato greg. sic inquiete. Singu-
 lariter naqz ad nostrā absolutioem ob-
 lata cu lacrimis et benignitate mentis.
 sacri altaris hostia suffragat. qz is qui i
 se resurgens ex mortuis iam nō morit.
 adhuc p hanc in suo misterio p nobis
 patitur. Nam quotiens ei hostiam sue
 passiois offerimus: toties nobis ad ab-
 solutioem nrā passioem illius repam?
 Lauate ergo lacrimis maculas pctōz.
 elemosinis tergite. sacris hostijs expia-
 te. Nec ille. Septimo requirit vt p cō-
 fessionis lauacriū se expurget. nō solum
 a mortalib. sed etiā a venialibus pec-
 catis. Nam nō solū indigne sumūt qui
 scienter sunt in mortalib. / sed q de ve-
 nialibus nolūt penitere. vt dicit beatus
 Ambrosi⁹ sup hec vba. indigne eucari-
 stiam sumūt. q de venialib⁹ nolūt peni-
 tere. i. qui ex quadam negligentia et in-
 curia de venialib⁹ nō curāt satisfaccere
 z eis remedia exhibere. vñ aug⁹. quis
 quis mordeat peccato veniali. peccan-
 di tñ voluntatē de cetero. non habeat
 satisfacciat lacrimis et oratioibus de di-
 uina pietate et misericordia p̄sicens/
 intrepidus accedat et secur⁹. Octauo
 vt seipm primo deo sacrificium offerat
 anteqz deo studeat sacrificare. Sit em
 agnus paschalis p patientiā. sit iunna
 culatus p mūdiciā. sit agniculus p tem-
 perantiā. sit a lacte cōcupie carnaliter
 segregatus. fm illud apli ad Ro. xij.
 Obscuro vqs fratres carissimi p miaz
 dei. vt exhibeatis corpa vrā hostiā vi-
 uentem deo placentē Un beat⁹ greg⁹
 in dyalo. sic dicit. Tunc em pro vobis
 deo vero hostiā erit. cum vosmetipos

sibi hostiā feceritis. Nono requirit vt
 habiliter se qntum possit ad actualem
 deuotioem adqrendā et mentis eleua-
 tioem Ante qz celebret deuotioem inci-
 tare exerceat. deuitet occupatioes cir-
 ca secularia negotia vel euagatioes. z
 sic exteriorē et interiorē quietē habēs.
 diuinū liberius possit ptractare sacrifi-
 cium. Et si sacerdos fecerit qntum in se
 est. et deuotioem grē nō sentit. vel nō
 tantā sicut libenter vellet. adhuc sacrifi-
 ciiū intrepidus accedat in fide et cari-
 tate nihil hesitans de dei pietate. quia
 nō est currentis nec volētis sed dei mis-
 serentis. vt ait apls. Etia nō est in pote-
 state hoīs hre ista dona gratuita qncū-
 qz vult sed deus prout vult singulis di-
 stribuit. Aliquā dona gratuita et grā
 deuotiois ad tps subtrahit. vt postea i
 grā actioe suscipiant. Decimo requi-
 ritur vt gloriose recogitet et ptractet
 virtutē et dignitatē hui⁹ sacramēti scz
 vt pmeditet quis sit quē suscipe quēqz
 tractare intendit. Vel qnta bona con-
 sequit. qui digne accedit. et qnta mala
 is qui indigne accedit. De quib⁹ oib⁹
 dictū ē in tractatu pcedenti Sed con-
 tra hoc heu multi faciūt ptra quos qui-
 dam abbas inuehit sic dicēs Qz mlti
 sunt qui nō adhibent diligentia nec cu-
 rant ponderare hui⁹ sacramēti virtu-
 tem p̄ciosissimā ac vtilitatē. Accedunt
 qdē quadā arida p̄suetudie festinātes
 nō vt accedāt sed vt recedant festinan-
 tes nō ex affectu deuotiois sed ex dese-
 ctu diuini feruoris. Et ideo sicut vacui
 accedūt ita inanes et sine grā recedūt
 Nec ille. Undecimo requirit vt quili-
 bet qntumcūqz deuotus cuiuscumqz
 gradus sit cū timore et reuerētia acce-
 dat. vt p talem sumptioem salutem aie
 sue valeat psequi Un Aug⁹. Aliaduer-

hite o' vos sacerdotes q̄sta puritate tre
more et reuerentia ad illud sacramen
tum accedatis. ad qd̄ x̄p̄e accessurus/
q̄n̄ pati voluit sanguineū sudorem suū
dauit. in quo fuit ip̄e mirabiliter et in
effabiliter sacerdos et sacrificium Qui
libet etiā sacerdos aiaduertat et i aīo
suo sedule reuoluat sc̄z q̄ ip̄e iohannes
baptista in vtero matris sanctificatus
ā pueritia inheremo cōuersatus. et a
dño vocatus timuit tangere sanctam
dei verticem. Un̄ de eo canit ecc̄ia Ba
ptista cōtremuit. et nō audet tangere
sanctā dei verticem sed clamat cū tre
more sanctifica me pater et saluator.
Quo ergo aliquis immūdos. et si non
corpore tñ corde nō timet sumere cor
pus x̄p̄i glorificatum

Capitulū viij. De indigne cō
ficientibus et sumētib⁹ eu
caristie sacramentū.

Indigne conficiētes et sumētes corp⁹
x̄p̄i multipliciter deū gr̄auissime offen
dunt. Primo nāq̄ cum iuda traditore
filium dei et hoīs tradunt demonibus
teste beato Gregorio sup̄ illud Lu xxij.
Verūtamen manus tradentis me. me
cum est in mensa sic dicēte Judas x̄pm̄
tradidit p̄secutorib⁹ sic cōficiens et su
mens corpus x̄p̄i indigne q̄ntum in se
est tradit illum demonibus. dum ponit
eum in loco qui est in potestate. demon
num. Secūdo tales magis peccant q̄ q̄
crucifixerūt dñm̄ in terra ambulātem
Unde beatus Aug⁹. magis inquit de
linquunt qui iam regentē in celis p̄tem
nunt q̄ qui crucifixerūt eum ambulā
tem in terra. nō quasi crucifixoꝝ. sed
quasi tanti sacramēti indigni confecto
res ⁊ p̄sumptuosi p̄ceptoꝝ Quia isti

eum semel crucifixerūt. Illi v̄ro q̄tū
in eis est quotidie eū crucifigūt. Quia
dñs ait. P̄ctor noli me amplius affli
gere tuis pctis plus em̄ ledit me vul
nus peccati q̄ vuln⁹ lateris mei: Nec
Aug⁹. ad idē Bern̄. sic dicit. Ideo quid
dico q̄ sunt quidā sacerdotes qui lotis
tñ manib⁹. illotis vero opibus cruen
ta p̄cia accedūt ad diuinū sacrificium
Comedūt sine timore et reuerētia car
nes agni qui p̄sudet celo. sicut carnes
agni que vendunt in foro. non sicut sa
cerdotes astātes in altari sed sicut car
nifices in macello. Et q̄ hoc ita sit mul
tis declarat circumstancijs. Primo ex
hoc q̄ tales indigne p̄ficiētes ⁊ sumē
tes p̄teliā x̄po inferūt. que verum
deū esse credūt. deteriorēs in hoc sunt
iudeis qui si regē glorie cognouissent/
nunq̄ eū crucifixerūt. vt ait apls. Un̄
dñs nō pōt sic orare pro indigne sumē
tib⁹ et p̄ficiētib⁹ sicut pro iudeis ro
gavit dicēs. Pater ignosce illis. q̄ ne
sciunt qd̄ faciunt Secūdo / q̄ p̄tinnunt
x̄pm̄ regnantē que iudei cōtempserūt
mortalem. Maior em̄ est cōtumelia q̄
alicui infertur in statu honoris et glie.
q̄ que ei infertur in statu humilitatis.
Tercio q̄ p̄teliā iudeoꝝ crucifixoꝝ
tñ semel illata est sed ab indigne sumē
tib⁹ et cōficiētib⁹ hoc sacramentum
q̄ntum in eis est quotidie interficitur
Quarto indigne conficiētes maxime
et grauissime deū offendūt. q̄ maximā
p̄teliā dño suo inferunt Que em̄ est
maior p̄teliā q̄ q̄ quis dñm̄ suū re
cipiat et cōculeet et in carcere immū
dissimū proijciat. Hanc indigne sumēs
et p̄ficiēs dño suo infert. Un̄ ad hebre
ix. d̄. Iratam quis faciens legem moy
si sine vlla miseratiōe duobus vel tri
bus testib⁹ moritur q̄tomagis putatis

deteriora mereri supplicia qui filium dei
 conculcauerint etc. Ubi dicit glo. xpm
 conculcat qui libere peccat absq; timore
 et pnia et indigne eo picipat. Quinto
 tales indigne pficientes et sumetes rei
 et culpabiles erunt. ac si xpm occideret
 Juxta illud apli. Qui manducat panem
 hunc et bibit calicem dñi indigne reus
 erit corpis et sanguinis dñi. vñ ambro
 sius. Qui indigne xpm sumit idem e ac
 si eum interficiat. Et talis iterum xpm cru
 cifigit. Juxta illud ad Hebre. vi. Rur
 sum crucifigentes filium dei. Si q̄s fidē
 hñs sciret se seme xpm crucifixisse. ipe
 vellet nudis pedibus p mundū ambu
 lando p totū tps vite sue penitentiam
 agere. Quid ergo dñt tales facere qui
 multociēs fecerūt peccatū huic simile
 Sexto deū tales offendunt ex magna
 ingratitude. Ibi em̄ venit diuina ma
 iestas visitare hoīem in sacramēto alta
 ris cū plenitudine chrisimatū. et vilis hō
 nō timet deo ptumeliam inferre. De
 iores sunt hij latronib⁹. Nā latrones
 istis ad quoz mensam comedūt sepius p
 annū seruāt fidem et in nullo eos ptur
 bant. indigne vō pficientes et sumentes
 in ipa mensa ei cū quo comedūt. scz dō
 inferūt cōtumeliam. Et vltra istas gra
 uissimas offensas hō incurrit lōgas in
 firmitates et improuisam mortē. Teste
 Aplo ad Ro. vii. sic dicente. Propter
 qd̄ inter vos mlti infirmi et imbecilles
 et dormiūt multi. Legitur nāq; in libro
 paschali q; hij qui indigne p̄nunciant.
 nisi bonitas xpi cū iudicio pendēt om
 nino gladiū vlciois suspenderet et tem
 porale mortē remoueret. ab angelis sta
 tim p̄nerent q; ciuitas iudeoz p mor
 te xpi destrui debuit. et iudei interfici
 sicut factū fuit anno xliij. post mortem
 xpi. p tytum et vespasionū. et peccatū

indigne pficientū simile est peccato il
 loz qui xpm crucifixi erūt. igit̄ iustissime
 possent tales interfici. nisi tūc bonitas
 dei ad pniaz eos reseruaret.

Tractatus quartus libri pri
 mi De missa.

¶ In tractatib⁹
 tribus pcedentib⁹
 dictū est de sacra
 mento eucaristie /
 et de ei⁹ debito mi
 nistro scz de sacer
 dote i officio misse
 ipm sumente ⁊ cōficiēte quare expedit
 q; iā q̄stum ad tractatū quartū. aliqua
 in spēali de ipa missa declarenē. Habe
 bit aut̄ tractat⁹ iste decē septem breuia
 capitula
 Quot modis missa dz. ⁊ quō diuiditur
 et vnde dicat̄. caplin primū.
 Quomodo missa sit celebranda et vbi
 capitulū scdm.
 De p̄rogatiuis misse caplin terciū.
 Quare quotidie missa celebratur. cū tñ
 xpc̄tm̄ semel passus sit caplin quartū.
 An liceat i aliquo casu sacerdoti bis ce
 lebrare in vno die capitulū quintum
 An missa boni sacerdotis melior sit q̄
 missa mali sacerdotis caplin sextū
 Quare missa semp sit libenter audiēda
 capitulū septimū
 Qualiter missa sit audiēda ca. octauū
 Quare officium misse versus orientem
 offerē cū tñ deus sit vbiq; ca. nonum.
 Qualiter a sacerdote ex quo in missa
 adorāndus d̄s sit. et q̄s. et qliter suas ora
 tiōes p̄nunciare debet caplin decimū
 Quot mōis missa pagitur. et de cantu
 quo missa solemnizatur ca. vndecimū.
 De diuersitate officij ambrosiani et